

Cyflwynwyd yr ymateb i ymgynghoriad y [Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol](#) ar [Gynllun Llywodraeth Cymru i drawsnewid a moderneiddio gofal a gynlluniwyd a lleihau rhestrau aros](#)

This response was submitted to the [Health and Social Care Committee](#) consultation on the [Welsh Government's plan for transforming and modernising planned care and reducing waiting lists](#)

PCWL 16

Ymateb gan: | Response from: Coleg Brenhinol Llawfeddygon Lloegr |
Royal College of Surgeons of England

Cynllun Llywodraeth Cymru ar gyfer trawsnewid a moderneiddio gofal wedi'i gynllunio a lleihau rhestrau aros

Tystiolaeth ysgrifenedig gan Goleg Brenhinol Llawfeddygon Lloegr

Rhagymadrodd

1. Mae Coleg Brenhinol Llawfeddygon Lloegr (CBLL) yn sefydliad aelodaeth proffesiynol ac elusen gofrestredig sy'n bodoli i hyrwyddo gofal cleifion. Rydym yn cefnogi bron i 30,000 o aelodau yn y Deyrnas Unedig ac yn rhyngwladol drwy wella eu sgiliau a'u gwybodaeth, hwyluso ymchwil a datblygu polisi ac arweiniad.

2. Rydym yn croesawu'r cyfle i roi dystiolaeth i ymchwiliad Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol y Senedd i gynllun Llywodraeth Cymru ar gyfer trawsnewid a moderneiddio gofal wedi'i gynllunio a lleihau rhestrau aros.

Crynodeb

Mae CBLL yn annog y Pwyllgor i ystyried y pwyntiau a ganlyn ynghylch cynllun Llywodraeth Cymru ar gyfer trawsnewid a moderneiddio gofal wedi'i gynllunio a lleihau rhestrau aros:

- Rydym yn croesawu cyhoeddi Cynllun Adfer Gofal wedi'i Gynllunio Llywodraeth Cymru (y Cynllun) sy'n hen bryd.
- Gydag amseroedd aros yng Nghymru yn dal i godi, mae angen strategaeth glir arnom i fynd i'r afael â'r ôl-groniad. Mae bron i 700,000 o lwybrau cleifion yn aros i ddechrau triniaeth ledled Cymru a gall arosiadau hir am lawdriniaethau fod yn arbennig o ddinistriol i gleifion.
- Rydym yn croesawu'r cyllid ychwanegol sydd ar gael ar gyfer gofal wedi'i gynllunio a mwy o weithio rhanbarthol i leihau amrywiadau mewn mynediad at wasanaethau llawfeddygol ledled Cymru.
- Rydym wedi bod yn galw am ganolfannau llawfeddygol penodol neu ganolfannau dewisol sy'n gwahanu gofal brys a gofal wedi'i gynllunio ers peth amser. Yn hollbwysig, mae'r canolfannau hyn yn caniatáu i driniaeth wedi'i chynllunio barhau hyd yn oed os oes pigyn arall mewn achosion COVID-19 neu fflw'r gaeaf.

- Rydym yn parhau i bryderu am gyflymder adferiad llawfeddygol yng Nghymru. O gymharu â Lloegr, mae adborth anecdotaidd gan ein haelodau yn nodi bod lefelau gweithgaredd llawfeddygol yn is. Fodd bynnag, nid yw'r data hwn yn cael ei gyhoeddi'n eang.
- Yng Nghymru, er bod Llywodraeth Cymru wedi cefnogi'r egwyddor, prin yw'r cynnydd a wnaed gan Fyrddau lechyd o ran symud i fodel canolfan llawfeddygol gyda rhai meysydd yn gwneud yn well nag eraill.
- Mae angen ymagwedd gyson arnom i weld canolfannau dewisol ym mhob ardal Bwrdd lechyd ac ar draws ffiniau Byrddau lechyd er mwyn osgoi loteri cod post o ofal cleifion a sicrhau mynediad cyfartal i wasanaethau llawfeddygol.
- Mae'r targedau y mae Llywodraeth Cymru wedi'u gosod yn y Cynllun yn heriol. Bydd yn cymryd sawl blwyddyn cyn i amseroedd aros ostwng i lefelau cyn-bandemig. Rydym yn galw am adroddiad blynyddol i'r Senedd i olrhain cynnydd.
- Mae gennym bryderon bod rhai targedau yn y Cynllun yn ymwneud â rhai arbenigeddau yn unig, gan adael cleifion o bosibl heb syniad clir pryd y gallant ddisgwyl cael eu trin. Dylai'r targedau yn y Cynllun fod yn berthnasol i bob arbenigedd.
- Mae ein gweithlu dan bwysau ac mae angen cynllun gweithlu annibynnol, wedi'i gostio'n llawn, i ddatrys y broblem hirsefydlog o swyddi gwag. Ni ddylai cyflawni'r targedau yn y Cynllun ddod ar draul lles staff.
- Rhaid cefnogi hyfforddeion llawfeddygol i ddal i fyny â chyfleoedd hyfforddi a gollwyd cyn gynted â phosibl.

Amseroedd aros yng Nghymru

Rydym yn croesawu cyhoeddi Cynllun Adfer Gofal wedi'i Gynllunio Llywodraeth Cymru. Roedd yn hen bryd cael strategaeth glir ar fynd i'r afael â'r ôl-groniad.

Mae amseroedd aros yng Nghymru yn uwch nag erioed o'r blaen. Ar gyfer y data diweddaraf sydd ar gael, mae nifer y llwybrau cleifion sy'n aros am driniaeth yng Nghymru bellach yn 701,418. Mae mwy na 250,000 o lwybrau cleifion yn aros dros naw mis am driniaeth. Er mwyn cymharu ym mis Mawrth 2021 roedd 568,367 o lwybrau cleifion ar y rhestr aros ac roedd 216,418 wedi bod yn aros am fwy na naw mis. Ar gyfer mis Mawrth 2022 mae'r nifer fwyaf o lwybrau cleifion ar gyfer trawma a llawdriniaeth orthopedig [97,522], llawdriniaeth gyffredinol [86,544], ENT [59,346] ac wroleg [42,694].ⁱ

O bryder arbennig yw'r nifer fawr o gleifion sy'n aros mwy na dwy flynedd am driniaeth yng Nghymru. Ar gyfer y data diweddaraf sydd ar gael, mae 70,417 o lwybrau cleifion yn aros mwy na 105 wythnos. Dyma'r nifer uchaf ers dechrau cadw cofnodion. Yn Lloegr, mae gan lywodraeth y DU darged i ddileu arosiadau dwy flynedd erbyn Gorffennaf 2022. Er nad oes modd cymharu'r data'n uniongyrchol, roedd 9,146 o gleifion yn aros mwy na dwy flynedd yn Lloegr ym mis Mai 2022.ⁱⁱ

Roedd rhestr aros sylweddol yn bodoli yng Nghymru cyn COVID-19 ond mae'r sefyllfa wedi'i gwaethgu gan y pandemig. At hynny, nid yw GIG Cymru wedi cyrraedd ei dargedau amseroedd aros ers 2011.ⁱⁱⁱ

Bellach mae perygl y bydd rhai cleifion yn gorfod aros blynyddoedd am driniaeth yng Nghymru, sy'n annerbyniol. Er mwyn mynd i'r afael â hyn, mae angen i Lywodraeth Cymru gyflawni'r ymrwymadau a nodir yn y Cynllun ar fyrder.

Fel yr amlinellwyd yn ein 'Cynllun Gweithredu ar gyfer Adfer Gwasanaethau Llawfeddygol yng Nghymru' a gyhoeddwyd yn 2021, gall arosiadau hir am ofal wedi'i gynllunio gael ystod o effeithiau negyddol ar ofal cleifion. Y themâu cyffredin yw poen, trallod seicolegol, ofnau ynghylch dirywiad mewn iechyd, bygythiadau i gyflogaeth a cholli incwm, a diffyg ymddiriedaeth cynyddol mewn darparwyr gofal.^{iv}

Mae cyfnodau hir o aros am lawdriniaeth hefyd yn peri risg o ddirywiad pellach yng nghyflwr cleifion, a all olygu bod angen llawdriniaeth fwy cymhleth. Yn anffodus, bydd rhai achosion pan fydd cleifion yn marw wrth aros am driniaeth.

Canolfannau llawfeddygol

Rydym wedi bod yn galw am ganolfannau llawfeddygol neu ganolfannau dewisol penodol yng Nghymru ers peth amser. Mae'r unedau hyn yn gwahanu gofal brys a gofal wedi'i gynllunio. Mae canolbwyntiau llawfeddygol yn creu theatrau llawdriniaethau a gwelyau wedi'u neilltuo gan alluogi mwy o lawdriniaethau i fynd rhagddynt. Mae canolfannau o'r fath yn creu mwy o gapasiti penodol ar gyfer llawdriniaethau wedi'u cynllunio i fynd rhagddynt ac yn helpu i leihau'r ôl-groniad o'r rhai sy'n aros am driniaeth hyd yn oed os oes cynnydd mawr arall mewn achosion COVID-19 neu fflw'r gaeaf. Maent hefyd yn creu system iechyd fwy cynaliadwy a gwydn yn y tymor hwy.

Nid mater o newid trefniadaeth gwasanaethau ysbyty yn unig yw sefydlu canolfannau llawfeddygol neu ganolfannau dewisol. Mae angen inni hefyd gynyddu capasiti'r GIG yn sylweddol o ran theatrau llawdriniaethau a gwelyau llawfeddygol. Fel y cydnabu Archwilio Cymru, mae nifer y gwelyau yng Nghymru wedi gostwng yn gyson dros nifer o flynyddoedd.^v Er ein bod yn cydnabod gallu'r sector annibynnol i wneud hynny darparu rhywfaint o gapasiti ychwanegol yn y tymor byr, mae angen inni sicrhau capasiti mwy cynaliadwy yn y GIG.

Yr adborth anecdotaidd gan ein haelodau yw bod adferiad gofal wedi'i gynllunio yng Nghymru wedi bod yn dameidiog ac yn anghyson. Mae gweithgaredd llawfeddygol yn parhau i fod yn is na'r lefelau cyn-bandemig mewn rhai ardaloedd daearyddol a rhai arbenigeddau llawfeddygol.

Rydym yn croesawu'r dull amlinellir yn y Cynllun i wahanu gofal wedi'i gynllunio oddi wrth dderbyniadau brys. Fodd bynnag, ychydig o gynnydd a wnaed gan Fyrdau Iechyd o ran symud i fodel canolfan llawfeddygol. Gwyddom fod rhai ardaloedd (Caerdydd ac Aneurin Bevan er enghraifft,) yn gwneud yn well nag eraill. Croesewir hefyd y cynlluniau a gyhoeddwyd gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe i greu canolfannau rhagoriaeth llawfeddygol ar draws y tri phrif ysbyty ym Mae Abertawe. Mae'n werth nodi bod 91 o ganolfannau llawfeddygol dewisol ar waith yn Lloegr ar hyn o bryd.^{vi}

Mae angen cyfeiriad cryf gan Lywodraeth Cymru i weld canolfannau dewisol ym mhob ardal Bwrdd Iechyd ac ar draws ffiniau Byrddau Iechyd. Mae hyn er mwyn osgoi loteri cod post o ofal cleifion a sicrhau mynediad cyfartal i wasanaethau llawfeddygol yng Nghymru.

Byddem hefyd yn annog Llywodraeth Cymru i gyhoeddi data ar weithgarwch llawfeddygol (yn erbyn lefelau cyn-bandemig) bob mis, wedi'i ddadansoddi fesul Bwrdd Iechyd ac arbenigedd. Mae hyn er mwyn nodi a chefnogi'r ardaloedd daearyddol a'r arbenigeddau llawfeddygol hynny sydd â lefelau is o weithgarwch llawfeddygol.

Mae'r gwasanaeth iechyd yng Nghymru yn wynebu pwysau dwys a pharhaus. Mae maint yr her yn ddigynsail. Rydym yn ymwybodol y bydd yn cymryd sawl blwyddyn cyn i amseroedd aros ddychwelyd i lefelau cyn-bandemig. Mae'r Gweinidog Iechyd wedi dweud y bydd yn cymryd tymor Senedd llawn ac mae Archwilio Cymru wedi dweud y gallai gymryd hyd at saith mlynedd neu fwy.^{vii}

Rhaid inni sicrhau bod cyfathrebu â chleifion yn gyson ledled Cymru i roi gwybod iddynt am ba mor hir y bydd yn rhaid iddynt aros am driniaeth. Rhaid inni hefyd wneud yn siŵr eu bod yn cael eu cefnogi'n llawn yn ystod y cyfnod anodd hwn.

Blaenoriaethu

Drwy gydol y pandemig, mae'r GIG wedi ceisio blaenoriaethu cleifion â'r angen clinigol mwyaf. Mae blaenoriaethu clefydau sy'n sensitif i amser fel canser yn hollbwysig. Wrth i'r pandemig fynd rhagddo, dirywiodd iechyd mwy o gleifion a oedd yn aros am lawdriniaethau arferol. Gall amodau anfalaen fel torgest ddirywio os na chânt eu trin. Gall arosiadau hir am lawdriniaeth clun neu ben-glin arwain at gymalau cynyddol boenus a dirywiol. Oherwydd yr effaith ar ddatblygiad ac addysg plentyn, gall oedi cyn lawdriniaeth ar daflod hollt i blant ddod yn hollbwysig. Gall cleifion ddod yn analluog i barhau i weithio neu fyw'n annibynnol.

Dros amser, gall lawdriniaethau a ystyrir i ddechrau yn flaenoriaeth is ddod yn fwy brys. Mae'r nodau o flaenoriaethu yn ôl angen clinigol a mynd i'r afael â'r amseroedd aros hiraf ill dau yn bwysig. Mae angen cefnogi llawdriniaethau sy'n hanfodol o ran amser ac yn fwy 'arferol' ond llawer o oedi gyda buddsoddiad ledled Cymru.

Rydym yn croesawu elfennau o'r Cynllun i gefnogi cleifion tra'n aros am driniaeth. O ystyried bod rhestrau aros yn debygol o barhau i godi, mae cymorth i gleifion 'aros yn dda' yn bwysig.^{viii} Rhaid gwneud ymdrechion i nodi cleifion a allai fod yn dirywio'n glinigol ar y rhestr aros fel y gellir eu hail-flaenoriaethu.

Targedau yn y Cynllun

Mae'r Cynllun yn nodi nifer o dargedau heriol ar gyfer adferiad gofal wedi'i gynllunio yng Nghymru. Mae gennym bryderon difrifol fod rhai o'r targedau yn y Cynllun yn ymwneud â rhai arbenigeddau yn unig. Gallai hyn olygu nad oes gan rai cleifion syniad clir pryd y gallant ddisgwyl cael eu trin. Dylai'r targedau yn y Cynllun fod yn berthnasol i bob arbenigedd ac mae angen mwy o fanylion ynghylch yr amserlenni ar gyfer y targedau a sut y cânt eu mesur.

Er mwyn sicrhau bod y targedau'n cael eu cyflawni'n dryloyw dylai fod adroddiad blynyddol gan Lywodraeth Cymru i'r Senedd.

Gweithlu

Mae'r pandemig wedi cael effaith andwyol ar iechyd a lles meddygon. Mae ein gweithlu eisoes wedi blino'n lân ac yn ormod o bwysau, ac mae arnom angen atebion i'r broblem hirsefydlog o swyddi gwag. Ni ddylai cyflawni'r targedau yn y Cynllun ddod ar draul lles staff.

Mae cadw ein gweithlu presennol a sicrhau bod staff newydd yn cael eu recriwtio yn her sylweddol. Mae arnom angen strategaeth gweithlu gadarn, wedi'i chostio'n llawn, sy'n darparu asesiad annibynnol o niferoedd y gweithlu presennol ac yn y dyfodol yng Nghymru. Mae deall y rhagamcanion hyn yn hollbwysig er mwyn sicrhau bod digon o staff i fodloni'r galw gan gleifion, lleihau'r ôl-groniad o ran amseroedd aros a sicrhau cynaliadwyedd hirdymor y system iechyd yng Nghymru.

Hyfforddeion

Bydd defnyddio hyfforddeion yn allweddol i gefnogi'r tîm llawfeddygol a'r gweithlu ehangach. Mae'r pandemig wedi cael effaith andwyol ar hyfforddiant meddygon ac amgylcheddau gwaith.

Mae cefnogi ein hyfforddeion llawfeddygol i ddatblygu eu hyfforddiant yn allweddol i fynd i'r afael â'r ôl-groniad o restrau aros. Rhaid helpu hyfforddeion llawfeddygol i ddal i fyny â chyfleoedd hyfforddi a gollwyd cyn gynted â phosibl, gyda rhaglenni hyfforddi pwrpasol sy'n cynnwys gwell amser theatr. Dylai pob llawdriniaeth gynlluniedig a wneir ar glaf y GIG, gan gynnwys cleifion y GIG sy'n cael eu llawdriniaeth mewn ysbyty annibynnol, gynnwys hyfforddai llawfeddygol i'w helpu i gael yr amser hyfforddi y mae wedi'i gollu.

Bydd hybiau llawfeddygol yn helpu i gynyddu gweithgaredd llawfeddygol, a hefyd yn darparu cyfleoedd y mae mawr eu hangen ar hyfforddeion llawfeddygol i barhau â'u hyfforddiant. Rhaid inni sicrhau bod canolfannau llawfeddygol yn cynnwys hyfforddeion ac yn helpu i gynyddu nifer y cyfleoedd hyfforddi sydd ar gael ledled Cymru.

ⁱ Stats Wales, Referral to treatment. <https://statswales.gov.wales/Catalogue/Health-and-Social-Care/NHS-Hospital-Waiting-Times/Referral-to-Treatment> [Accessed 8 Jun. 2022].

ⁱⁱ Information obtained from a press notice issued by the Department of Health and Social Care External Affairs team, dated 6 June 2022

ⁱⁱⁱ Stats Wales, Referral to treatment. <https://statswales.gov.wales/Catalogue/Health-and-Social-Care/NHS-Hospital-Waiting-Times/Referral-to-Treatment> [Accessed 8 Jun. 2022].

^{iv} RCS England, Action Plan for the Recovery of Surgical Services in Wales, March 2022.

^v Audit Wales, *Tackling the Planned Care Backlog in Wales*, May 2022.

^{vi} UK Parliament. 2022 [cited 8 June 2022]. Available from: <https://questions-statements.parliament.uk/written-questions/detail/2022-05-16T00:00:00/2573>

^{vii} Audit Wales, *Tackling the Planned Care Backlog in Wales*, May 2022.

^{viii} Audit Wales, *Tackling the Planned Care Backlog in Wales*, May 2022.